

Öğretmenlerin Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik Algıları ve Çocukların Akademik Başarılarıyla İlişkisinin Değerlendirilmesi*

Levent KAZAK^{1,†}, Abdulhakim BEKİ²

¹ Üsküdar Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID 0000-0003-1479-6743

² Üsküdar Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID 0000-0001-5572-2113

Sosyal Çalışma Dergisi (2021) 5 (1), 47-54

Copyright © 2021 İZU

YAYIN BİLGİSİ	ÖZ
<p>Yayın geçmişi:</p> <p>Gönderilen tarih: 17.03.2021</p> <p>Kabul tarihi: 19.06.2021</p> <p>Yayınlanma tarihi: 30.06.2021</p>	<p>Bu çalışma, öğretmenlerin, koruma altındaki çocuklara yönelik algıları ve çocukların akademik başarılarıyla ilişkisinin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada, öğretmenlerin koruma altında olan çocuklara yönelik algılarını anlamak için araştırmacı tarafından oluşturulmuş demografik bilgi formu ile yarı-yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan form kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, koruma altındaki çocukların okuduğu okulda görev yapan 25 öğretmenden ibarettir. Veri analizleri farklı branşlarda olan bu öğretmenler ile yüz yüze ve derinlemesine yapılan görüşmeler sonucu elde edilen görüşme notlarına dayanmaktadır. Bu kapsamda içerik analiz yöntemi kullanılarak alt temalar oluşturulmuş ve görüşmelerde elde edilen bulgular tartışmaya sunulmuştur.</p>
<p>Anahtar kelimeler:</p> <p>Koruma altındaki çocuk</p> <p>Akademik başarı</p>	<p>Araştırma ile öğretmenlerin çocuklar hakkında kısmi farkındalıklarının olduğu, koruma altındaki çocukların diğer çocuklardan kendilerini dışladıkları, koruma altındaki çocukların ahlak, davranış ve saygılarında büyük problemlerin yaşanmadığı, ancak akademik başarılarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Koruma altında olan çocukların, aynı ortamda olan arkadaşlarından olumlu veya olumsuz etkilenemedikleri, başlarında aile gibi otoriter bir güç olmadığı ve ailesi ile kalan çocukların ailelerinden aldıkları destek ve güveni alamadıkları için akademik anlamda daha başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır.</p>
<p>Key words:</p> <p>Children under protection</p> <p>Academic achievement</p>	<p>ABSTRACT</p> <p>This study aims to evaluate teachers' perceptions of protected children and the positive and negative aspects of their relationship with children's academic achievement. In this study, in which qualitative research method was used, a demographic information form created by the researcher and a form consisting of semi-structured interview questions were used to understand teachers' perceptions of the children under protection. The study group of research consists of 25 teachers working in the school where the children under protection are studying. Data analysis is based on the interview notes obtained as a result of face-to-face and in-depth interviews with the teachers from different branches. In this context, sub-themes were created using the content analysis method and the findings obtained from the interviews were presented for discussion.</p> <p>With the research, it has been concluded that the teachers have partial awareness of children that the children under protection exclude themselves from other children, that there no major problems in morality, behavior and respect of children under protection, but their academic success is found as insufficient.</p> <p>It has been concluded that the children under protection can be affected positively or negatively by their friends in the same environment, they do not have an authoritarian power like the family, and the children who stay with their families are less successful in academic terms because they cannot receive the support and trust they receive from the families.</p>

1. Giriş

1.1. Çocuk Kavramı

Çocuk tanımı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde "çocuk konusunda uygulamada olabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olanlar tutulmak üzere, on sekiz yaşından küçük tüm insanlar çocuktur." olarak

belirlenmiştir. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda ise bu tanım; "Erginlik yaşı daha erken olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış olan birey" olarak verilmiştir. Reşit olmakla alakalı olan bu rüşt yaşı, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir, ayrıca uygulamada olan medeni ve ceza hukuku ile siyasal koşullar gibi faktörlerden de etkilenmektedir. Küba'da 18 yaşında reşit olunurken Bolivya'da bu yaş 21'dir. Nikaragua'da ise kızlar 14, erkekler

* Bu makale, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans programında hazırlanan "Öğretmenlerin Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik Algıları ve Çocukların Akademik Başarılarıyla İlişkisinin Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

† Sorumlu yazar e-mail adresi: lkazak574@gmail.com

15 yaşından itibaren aile izni aranmaksızın evlenebilir. Ülkemizde ise 22.11.2001 tarihli Türk Medeni Kanununun, 11. maddesinde ergenliğin, yani medeni hakları kullanma yeterliliğinin kazanıldığı durumun, 18 yaşının tamamlanmasıyla başlayıp, kişinin bu yaştan itibaren reşit sayıldığı belirtilmiştir. Aynı kanunun 12. maddesinde ise 15 yaşını dolduran bireyin kendi isteği ve velisinin onayı ile reşit sayılabileceği ifade edilmiştir. İnan (1980:244), yaptığı çocuk tanımında çocuk kavramını en geniş anlamıyla “insan yavrusu” olarak nitelmiştir.

1.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

Türk Hukuku, korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramını üç ayrı kanunda tanımlamıştır; Medeni Kanun, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu. Bu tanımlarda farklı ifadeler kullanılmış olsa da temelinde aynı unsurlar söz konusudur (Konanç, 1989:17). Medeni Kanun’a göre çocuk bedensel ve zihinsel gelişimi açısından tehlikede ya da manen terkedilmiş ise korunmaya ihtiyacı olduğu söylenebilir (TMK, md. 347/1). Aynı kanunda aile ile yaşaması aile açısından katlanılmaz bulunan çocuk da aynı kapsamda değerlendirilmiştir (TMK, md. 347/II). Eski Medeni Kanun bu durumu, “şirretliği nedeniyle ana babasının emirlerine asla uymayan ve ıslahı için işe yarar bir çözüm olmayan çocuklar” olarak nitelenmiştir. Medeni Kanun’a göre çocuk ebeveynlerine riayet etmek durumundadır, bu kurala uymayan çocuk şirretlik göstermiş olmaktadır ve bu çocuğun yetiştirilmesi, eğitimi ve öğrenimine dair ebeveynlerinin yapabileceği bir şey yoktur (İnan A. İ., 1995:25). Şirretliğin oluşabilmesi için çocuğun inat ederek ve kötü niyetle anne ve babasının emirlerine uymaması gerekmektedir (Oğuzman, 1994:282).

Çocuk Koruma Kanunu’ndaki kapsamda çocuğun korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayılabilmesi için bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ve kişisel güvenliğine tehlike oluşturan unsurlar bulunması gerekmektedir (ÇKK, md. 3). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi tanımında ise direkt olarak korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı bulunmamaktadır. Ancak koruyucu önlemlerin uygulanması gereken çocukların tanımlanması yapılmıştır. Bu duruma sebep olan durumlar şu şekildedir; Çocuğun annesinin, babasının, kanuni vasisinin, bakımını üstlenen herhangi bir kişinin biri ya da birkaçı yanında olduğu halde, fiziki veya manevi saldırıya uğraması, ihmal, şiddet veya suiistimale maruz kalması, ırza geçme ve diğer istismar veya kötü muamelelere maruz kalmasıdır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ise korunmaya ihtiyacı olan çocuğun beden, ruh ve ahlâk gelişiminin tehlikeye düşmüş olduğunu ve bu çocuğun ana babası olmayan ya da belli olmayan, bunlar tarafından terk ya da ihmal edilmiş olan; fuhuş, dilencilik, alkol veya uyuşturucu kullanımı gibi tehditlere karşı açık hale gelmiş başıboş haldeki çocuk olduğunu belirtir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk, temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi, gözetilmesi konusunda sorunlarla karşılaşılacak çocuktur. Böyle bir durumda çocuğun sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkine dönüşmesinin engellendiği kabul edilir. Çocuklar, anne-babalı ya da kimsesiz, zengin veya fakir, eksik yahut tam olmasına ya da herhangi bir bireysel özelliğine bakılmaksızın, doğumundan reşit olduğu ana kadar korunmaya ihtiyaç duyar (İnan A. N., 1970: 42). Buna sebep olarak, çocuğun, beden, ruhen ve fikren tam olarak gelişmemiş olması gösterilmektedir.

Korunmaya ihtiyaç duymayı ise Akyüz, “çocuğun kanunda gereken seviyede özen ve bakım görmemesi ve bu sebepten ötürü beden, ruh ve fikir güvenliğinin tam olarak sağlanamaması” olarak tanımlamaktadır (Akyüz, 2000:449).

Korunmaya ihtiyaç duymayan çeşitli nedenleri vardır. Korunma ihtiyacı duyduğu için koruma veya bakım altına alınmış olan çocukların bu ihtiyacı duyma sebepleri değişiklik gösterebilmektedir. Çocuğun, cinsiyeti, yaşı, doğmuş olduğu şehir, kaç kardeşi olduğu ve aile yapısı bu durumu etkileyen faktörlerden bazılarıdır. 2003 yılında Avrupa’da yapılan bir araştırmada Avrupa Birliği üyesi olan ve olmayan ülkelerde koruma altına alınmış olan 3 yaş altı çocuklar incelenmiştir (Browne, 2005:27). Buna göre, AB ülkelerinde kurum bakımına alınan üç yaş altı çocukların %69’unun ihmal ya da istismar gördüğü için koruma altına alındığı görülmüştür. %4’ü için sebep olarak engellilik, diğer bir %4’ü için ise çocuğun terk edilmesi olarak belirtilmiştir. Anne babası öldüğü için koruma altına alınan çocuk ise tespit edilmemiştir. Ancak, araştırmada koruma altına alınma sebebi açıklanmayan %23’lük bir kısım mevcuttur (Browne, 2008:254). Bu araştırma net bir şekilde göstermektedir ki, koruma altına alınan çocukların koruma altına alınma sebepleri ülkeden ülkeye değişmektedir. Ülkemizde ise bu konuda başı çeken nedenler ihmal, istismar, terk edilme, anne-babanın ölmesi, boşanma, alkol ve madde kullanımı, ekonomik ve sosyal yoksunluk olarak görülmektedir. 2005 yılında Türkiye’de koruma altına alınmış olan 13.472 çocuk üzerinde yapılan araştırmaya göre bu çocukların kurum bakımına alınmasına sebep olan en yaygın sebep %69,5’le ekonomik ve sosyal yoksunluk olmuştur. Bu çocukların %33,4’ü ebeveynleri tarafından terk edildiği için, %21,2’si ise anne veya babanın ceza evine girmesi sebebiyle, %7,7’si ise cinsel istismar ya da kötü muamele sebebiyledir. Daha az görülen faktörler arasında, %5,7 ile anne ya da babanın ölmesi, %1,5 ile ailenin fiziksel veya duygusal istismarı, %6,6 ile üvey anne ya da babanın çocuğu kabul etmemesi, doğal afetler ve terör gibi nedenlerdir (Yazıcı, 2013:503). 5395 Sayılı Çocuk Koruma kanunu çerçevesinde koruma altına alınan çocuklara yönelik bakım, danışmanlık, barınma, eğitim ve sağlık tedbiri gibi tedbirlerin alınması suretiyle çocuklar devletin koruması altına alınmakta ve her bir bireye uygun olan koruma tedbiri kararı çocuk mahkemesi hakimleri tarafından alınmaktadır.

1.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Verilen Bakım Modelleri

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik bakım yöntemleri şu şekilde özetlenebilir: Çocuğun öz ailesinin yanında bakımının desteklenmesi, çocuğun yakın akraba koruyucu ailenin yanında bakımı, profesyonel koruyucu ailenin yanında bakımı, evlat edindirme sistemi veya çocuk evlerinde kurum bakımı modeli (Şimşek ve Ark, 2008:235; Erkan, 1994:1-2; Yazıcı, 2013:503). Bu araştırmada üzerinde durulan çocuklar, kurum bakımı kapsamında çocuk evlerinde kalan çocuklardır. Dolayısıyla diğer bakım modelleri kapsamında kalan çocuklar araştırmanın dışında bırakılmıştır.

Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamaları bir takım bilgi, beceri ve değer temelini içinde barındırır. Sosyal hizmet uzmanlarının donanımlı birer meslek elemanı olmaları için sadece genişliği ve derinliği olan bilgi temeli yeterli olmamakta, aynı zamanda bu bilgilerin pratiğe dökülmesi için temel birtakım beceriler kümesine sahip olmaları gerekmektedir (Thompson, 2013). Bu beceriler, bilgi ve değerlerin uygulamaya aktarılmasında

bütünleştirici bir rol oynar. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarda kullandığı beceriler Trevithick (2000)'e göre aşamalı biçimde öğrenilir ve bu öğrenme sürecinde deneyimlerin ve becerilerin tekrar tekrar kullanılmasının önemi vardır (Duyan, 2019).

Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların durumlarının biyopsikososyal açıdan değerlendirilmesinde, müracaatçılarla kaynaklar arasında bağlantı kurulmasında, müracaatçının ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal işlevselliklerinin artırılmasında, müracaatçının katılımının en üst noktaya çıkarılmasında ve müracaatçının güçlendirilmesine yönelik planlı değişim sürecinin yürütülmesinde uygulama becerilerini kullanır. Bu becerilerin etkin bir şekilde kullanılması sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdikleri mesleki çalışmaların etkili ve verimli olması açısından gereklidir (Sheafor & Horejsi, 2016).

Odağında insan olan sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcılarının temel amaçlarından biri, yanlış uygulama yapmamak ve müracaatçılara zarar vermemek olmalıdır. Bu amacın yerine getirilip getirilemediği, sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelini yetkin şekilde mesleki uygulamalarında kullanıp kullanmadıkları, mesleki uygulamalarında etik ihlal yapıp yapmadıkları, doğru uygulama yapıp yapmadıkları da araştırılması gereken konular arasındadır. Etkili ve verimli bir hizmet sunumunun gerçekleşebilmesi uygulamanın kalitesinin ölçülmeye çalışılması ile ortaya konabilir. Bu açıdan bakıldığında sosyal hizmet uzmanlarının uygulama becerilerini kullanma durumlarının ölçülebilmesi önemli bir husustur.

Beceri, bir eylemi belirli bir süreçte etkin ve devamlılık arz edecek şekilde yapabilme kapasitesidir (Thompson, 2013). Sosyal hizmet uygulama becerisi, sosyal hizmet müdahalesi için doğru tekniklerin belirlenmesini ve bu tekniklerin etkin bir şekilde kullanılmasını içerir. Sosyal hizmet mesleğinin bilgi ve değer temelinde birey, grup ve toplumla çalışmalarında gerçekleştirilen psikososyal müdahale sürecini işlevsel kılma yetisidir (Johnson, 1998). Literatürde sosyal hizmet becerilerinin çeşitli şekillerde kategorize edildiği görülmektedir (Baer & Federico, 1978; Cournoyer, 2016; Kirst-Ashman & Hull, 1999; National Association of Social Workers-NASW, 2003; Thompson, 2013; Trevithick, 2005). Bunlardan birini oluşturan Cournoyer (1996); sosyal hizmet uzmanlarının destekleme, danışmanlık yapma, gözlem yapma, sosyal hizmet etik kurallarına göre davranma, iletişim becerileri, yasal görevlerini yapma, duyguları yansıtmaya, sorun belirlenme gibi becerilere sahip olması gerektiğini dile getirmiştir (Duyan, 2019). O'Hare ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen uygulama becerileri ölçeğinde ise sosyal hizmet uygulama becerilerinin destekleyici-kolaylaştırıcı beceriler, içgörüyü kolaylaştırıcı beceriler, terapötik baş etme becerileri ve vaka yönetimi becerileri olmak üzere dört grupta toplandığı görülmüştür. O'Hare ve Collins (1997) uygulama becerileri ölçeğini geliştirmeden önce teorik çerçeveyi psikoterapi, vaka yönetimi ve uygulama değerlendirme araştırmalarındaki son gelişmelere dayandırmıştır. Psikoterapi süreci, etkili ve tekniklerine yönelik çalışmaların bulunduğu ve psikoterapi sürecini ölçmek için tasarlanmış enstrümanlar (Hill, Nutt & Jackson, 1994) olduğu bilinmektedir. Bu çalışmalarda terapötik süreçler ve terapistin sahip olması gereken beceriler konuşulmakla birlikte sosyal hizmet uygulama becerilerini ölçen bir enstrümanın olmaması orijinal ölçeğin geliştiricisi tarafından problem olarak görülmüştür. Hem sosyal hizmet hem de psikoterapi süreci bir amaç bağlamında düşünme, hissetme ve eylem boyutlarını içerir ve uygulayıcı tarafından müracaatçı için yürütülen yardım ilişkisinde aralarında etkileşim vardır (Compton & Galaway, 1989; Orlinsky, Grawe, & Parks, 1994). Rothman (1991)'a göre temel vaka yönetimi becerileri

terapötik becerilere ek olarak; hizmetlere erişim sağlama, hedef belirleme, müdahale planı hazırlama, müracaatçıların diğer hizmetlere yönlendirme, izleme ve yeniden değerlendirme, sonuç değerlendirmesi, kurumlar arası koordinasyon, danışmanlık ve savunuculuk gibi bileşenleri içermektedir.

Alan yazın incelemeleri sonucunda sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıları ile çalışırken mesleki uygulama becerilerini ne sıklıkla kullandıklarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiş ölçekler ve çalışmalar (O'Hare & Collins, 1997; O'Hare, Collins & Walsh, 1998; O'Hare, V. Tran & Collins, 2002; O'Hare & V. Sherrer, 2006) mevcuttur. Ancak Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulama becerilerine yönelik herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bununla birlikte, sosyal hizmet uzmanlarının beceri temelini önemini vurgulayan sınırlı sayıda çalışma bulunduğu görülmüş olup bu çalışmalarda ise iletişim becerilerinin, yaratıcı dramının ve empatinin sosyal hizmet uzmanları için önemine (Artan & Kumbasar, 2017; Kaya Kılıç & Tekin, 2020; Nazher & Akoğlu, 2018; Tuncay & İl, 2009) değinildiği görülmektedir.

Sosyal hizmet alanında Türkçe literatürde sosyal hizmet uzmanlarının uygulama becerilerini ölçmede kullanılabilecek bir ölçme aracı bulunmaması Uygulama Becerileri Ölçeği'nin sosyal hizmet araştırmalarında kullanılabilecek yeni bir ölçme aracı olarak literatüre kazandırılmasını önemli kılmaktadır. Ölçeğin sosyal hizmet uzmanları örneklemini ile yapılacak olan yeni araştırmalarda kullanılarak sosyal hizmet bilgi birikiminde, mesleki uygulamadaki becerilerin konuşulmasını da sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu ölçek uyarlama çalışmasında Thomas O'Hare ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması ile araştırmacıların sosyal hizmet uzmanları örneklemini ile çalışırken mesleki uygulama becerilerini ne sıklıkla kullandıklarını belirlemeye yardımcı olarak literatüre yeni bir ölçme aracı kazandırılması amaçlanmaktadır.

2. Akademik Başarı

Başarı toplumsal yaşamdaki etkinlik ve etkililiktir, başarının sağlanmasında kişisel yetenekler kadar bunların geliştirilmesi ve işlenmesi de önemlidir; bunun oluşabilmesi için uygun ortam sağlanması gerekmektedir (Tezcan, 1992:132). Bir iş ve faaliyetin sonucunda elde edilen olumlu ve sevinç yaratan sonuç başarıdır. Başarılı insan uyumludur ve hayattan doyum elde eder. Başarıya ulaşılması çalışmanın bir program dahilinde ve adım adım olması gerekmektedir. Başarının sağlanması için başarısızlıklardan ders çıkarılmalı, olumsuzluklardan şikâyet etmek ve pişmanlık duymak yerine çözüme odaklanılmalıdır. Başarıya ulaşılması için şartlar ve yetenekler değerlendirilip yeni yöntemler aranır (Özkan, 2006:45-46). Bunları yapan bireyler iç ve dış başarıya ulaşabilecektir (Cüceloğlu, 2007:13-28) İç başarı, kişinin sağlıklı duygu ve düşüncelere sahip olması ve bu bağlamda davranışlar sergilemesidir. Dış başarı ise başarılar sonucu elde edilen kazanımlardır ve başkaları tarafından görülebilir. Akademik başarı da bu bağlamda dış başarı kapsamına girer (Özkan, 2006:46). Çocuğun ilköğretimden yüksek öğretim sonrasına kadar bütün hayatı boyunca elde ettiği başarılar akademik başarıyı oluşturur (Yavuzer, 1993:190). Bireylerin yaşamlarında bireysel, sosyal ve psikolojik unsurlar akademik başarısını da etkileyen unsurlardır.

3. Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, devlet koruması altında bulunan ve çocuk evlerinde koruma tedbirleri kapsamında hayatlarını sürdüren ve okullarda okuyan çocuklara yönelik öğretmenlerin tutumlarını değerlendirmek ve bu tutumlarının çocukların akademik başarılarını

nasıl etkilediğini saptamaktır. Bir diğer amaç da, İstanbul Anadolu yakasındaki çocuk evlerinde kalan çocukların eğitim aldıkları okullardaki öğretmenlerin onlara karşı tutumları ve bu tutumlarının başarı üzerindeki etkisini tesbit etmektir. Söz konusu çalışma ile sosyal hizmetin çocuk refahı alanına yönelik literatür noktasında katkı ortaya koymak ve yapılan uygulama ile ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde gerek korunmaya ihtiyacı olan çocuklara hizmet sunan ÇEKOM ile ASHB yetkilileri ve çocuklara eğitim veren öğretmenler ve MEB yetkililerinin konuya daha duyarlı olmalarını sağlamaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39)

3.3. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul Sancaktepe ilçesinde koruma altında olan çocukların eğitim aldıkları okullarda görev yapan 25 öğretmenden oluşmaktadır.

3.4. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma verilerinin toplanmasında literatür taramasından sonra, öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklerini belirleyen ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Bunun yanında bu çalışmaya yardımcı olan; korunma altındaki çocukların derslerine giren öğretmenlerin koruma altındaki çocuklar üzerindeki algısı ve akademik başarıları ile ilişkilendirilmesini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış 13 soruluk derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler nitel çözümlenelerde kullanılan bir görüşme şeklidir. Soruların standart olmadığı yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşmeci bir dizi konuya ve soruya sahiptir. Ancak bu konuların içerikleri ile ilgili her görüşülen kişiye farklı bir şekilde, farklı sıralarda sorulabilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler katılımcıların görüş ve fikirlerinin daha kapsamlı bir şekilde ortaya konmasına ve değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır. (Atan ve ark., 2017:57, akt. Balım, 2018:50).

3.5. Verilerin Analizi

Nitel veri analizi; elde edilen verilerin mümkün olduğunca özgün şeklinin bozulmamasına hatta gerektiğinde katılımcıların görüşlerinden alıntı yapılarak betimsel bir yaklaşım yolu ile veriler sunulmak ile birlikte bazı temalar belirlenerek temalar arasında ilişkiler kurulur. Veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulur ve yeni kavramlar keşfedilir (Karataş. 2015:74) İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:227; Neuman,2012:663). Araştırmada yüz yüze yapılan görüşmelerde elde edilen veriler bir bütünlük sağlanması amacı ile birleştirilerek bir anlam çerçevesi oluşturulmuştur. Birleştirilen veriler tekrar dikkatlice okunarak kodlar oluşturulmuştur. Kendi içinde anlamlı bir tasnife tabi tutulan bu bölümler, araştırmacı tarafından isimlendirilir, yani kodlanır. (Neuman ,2012:668). Daha az sayıda kod elde etmek için birbirine benzeyen ve çakışan kodlar belirlenmiştir.

4. Bulgular

4.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan 25 öğretmenin demografik özellikleri kendi içerisinde değerlendirildiğinde, cinsiyet dağılımında katılımcıların 11'i erkek, 14'ü ise kadın olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında, 25-30 yaşa arası 5 katılımcı, 30-35 yaşa arası 13 katılımcı, 35 ve üstü 7 öğretmenden müteşekkil olduğu tesbit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin branş dağılımına bakıldığında, Türkçe, Matematik, Din Kültür ve Ahlak Bilgisi ve Sınıf Öğretmenlerinden 3 er öğretmen, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, İngilizce, Beden Eğitimi, Arapça ve Kur'anı Kerim branşlarından 2 şer öğretmen, Resim branşından ise 1 öğretmen katılım göstermiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tecrübesine bakıldığında, 1-5 arası 4 öğretmen, 5-10 yıl arası 10 öğretmen, 10 ve üstü ise 11 öğretmenin olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

4.2. Öğretmenlerin Koruma Altındaki Çocuklar Hakkındaki Farkındalığı

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlere, koruma altındaki çocuklar hakkında bilgilerinin olup olmadığı, kaldıkları yerler, dersine girdiği çocuk, okul dışında gündelik hayatta neler yaptıkları, sahip oldukları imkanlar hakkında yönlendirilmiş sorulara verilen cevaplar bulunmaktadır. Bu amaçla öğretmenlere koruma altındaki çocuklar hakkında bilginiz var mı? Dersine girdiğiniz koruma altında çocuk var mı? Kaldıkları yerler hakkında bilginiz var mı? Koruma altındaki çocuklara karşı bakış açınız nedir? sorular yönlendirilmiştir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır: Öğretmenlerden bazılarının çocukların koruma altında olduklarına yönelik bilgilerinin olmadığı, bazı öğretmenlerin bunu bildikleri ve bazı öğretmenlerin de bu kuruluşlarda kalan çocukların sahip oldukları imkanların kuruluşlarda kalmayanlara göre daha iyi olduğu, fakat bir sevgi eksikliği hissettiklerini vurgulamışlardır.

Araştırma yapılan okulda 4. Yılı dolduran Ö2, çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Çocukların fiziki şartları, sahip oldukları imkanlara ve okulda girdiği sınıflarda koruma altında olduğu çocukları tanıdığını bildirmiştir. Fiziki şartların iyi olması, giyinme barınma ve beslenme imkanlarının iyi olmasının çocuğun eksikliklerini tamamlamadığını, en büyük eksikliğin aile sevgisi eksikliği olduğu bulgusunu vermiştir. Çocuklar hakkında derin olmasa da 3 yıl önce kurumdan gelen yetkililerin verdiği kadarıyla bilgin var anne babası olmayan ya da olup ta bakamayan çocukların devlet tarafından bakılması koruma altındaki çocuk olarak adlandırılır. Dersine girdiğim iki öğrencim var. Eskiden yurtlarda kalıyorlardı, yurtlardan daha iyi yaşam alanı olan sevgi evlerine geçiş olduğunu biliyorum, sanırım son dönemlerde 5-6 çocuklu ve 3 personel çalışanı ile ev ortamına geçmişler. Benim gözlemediğim kadarı ile okulumuzda birçok öğrencinin sahip olmadığı imkanlara sahipler, gerek üst baş düzenleri olsun gerek beslenmeleri olsun birçok öğrencimizden daha iyidir. Ancak tüm bu imkanlar, güzel şartlara rağmen çocuklarda anne baba sevgisi, kardeş sevgisinin eksikliğini fark ediyorum ve bu çocuklardaki en büyük eksiklikler (Ö2).

Aynı okulda çalışan ve aynı çalışma deneyimine sahip olan Ö3, Ö4 ile yapılan görüşme sonucunda çocukların kaldıkları yerler hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları ve çocukların dersine girdikleri ve sahip oldukları imkanlar hakkında bilgilerinin olduğu ve bu olumlu avantajlar dışında hepsinde aile sevgisi ve aile sıcaklığı eksikliği olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin koruma altındaki çocukların farkındalığına bakıldığında aynı okulda uzun süre çalışmış öğretmenlerin çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları; ancak okula yeni atanmış ya da yeni gelmiş öğretmenlerin çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı araştırma sırasında elde edilen bulgulardandır.

“Kurumdan gelen psikolog çok özele inmeden bilgi verdi. Ev sistemine geçildiği, evlerde yaş grubuna göre kalındığını, büyük yaştaki çocuklara erkek personellerin baktığını, 18 yaşına kadar devlet kontrolünde olduğunu bildirdi. Dersine girdiğim yaklaşık 10 koruma altında çocuk var. Sahip oldukları imkanlar genel olarak iyi olduğunu düşünüyorum ancak hepsinde aile sevgisi eksikliği olduğunu farkındayım. Diğer çocuklara belli etmeden onlara karşı az da olsa içimde bir acıma duygusu var (Ö3) (Ö4).”

4.3. Koruma Altındaki Çocukların Öğretmenlere, Okul İdaresine ve Derslere Karşı Tutumları

Çalışmada, koruma altındaki çocukların öğretmenlere karşı davranışları, okul idaresine karşı tutumları, derslere karşı olan ilgileri hakkında öğretmenlere çeşitli sorular sorulmuş ve bu sorular çerçevesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğuna göre çocukların öğretmenlerine karşı saygıda kusur etmedikleri, fakat idareye karşı daha temkinli yaklaştıkları ve akademik başarılarının genel olarak iyi olmadığı düşüncesini ortaya koymuştur. “Koruma altındaki çocukların öğretmenlere karşı tutumları; terbiyeli, efendi, bana karşı bir saygısızlıkları olmadı; gözlemlediğim kadarı ile diğer öğretmenlere de karşı gayet saygılılar. Okul idaresine karşı temkinli davranıyorlar çekinceleri biraz daha fazla. Derslere karşı ilgileri çok az, genel durumları pek parlak, ihtiyaçları pek yokmuş gibi tavırlar takınıyorlar (Ö1).”

Ö1, koruma altındaki çocukların davranışlarının gayet iyi olduğu, öğretmenlere, okul idaresine, temizlikçilere, güvenlikçilere gayet saygılı olduklarını ifade etmiştir. Ancak derslere olan ilgileri davranışları ile ters orantılı olup akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemiştir.

“Başlangıç itibari ile davranış bozuklukları çok fazla oluyordu. Olaylara karşı çok çabuk tepki gösteriyorlar. Diğer çocuklardan ayıran en önemli özellik bir olay karşısında sağduyulu olmamaları ve hemen sinir ile tepki vermeleridir. Kurallara karşı çok fazla sıkıntılar yaşandı, okul idaresine karşı büyük problemler oldu ise zamanla kurallara uymaya dikkat etmeye başladılar. Çok ben merkezli düşünüyorlar. Derslere karşı maalesef çok ilgisizler, özellikle kültür derslerine hiç ihtiyaçları yokmuş gibi davranıyorlar. Uygulamalı ve sportif derslere karşı ilgileri oldukça iyi (Ö3).”

Bir kültür dersi öğretmeni olan Ö3, okula ilk geldiklerinde çok sıkıntılar yaşadığını çocukların çok duygusal olduğu, çok ben merkezli düşündüklerini belirtmiş ancak zaman ile çocukların davranışlarında düzelme olmuş, okul idaresine karşı tutumları da yumuşamıştır. Ancak derslere olan ilgileri maalesef düzelmemiş ilgisizlikleri devam etmiştir. Uygulamalı derslere karşı aşırı ilgili oldukları bulgularına ulaşılmıştır.

“Çocukların genel olarak okuldan bir beklentisi yok. Bütün çocuklar geleceğinin garanti altında olduğunu biliyor, onları koruyan gizli bir el olduğunu biliyorlar ya da öyle zannediyorlar, tam olarak bilmiyorum o kısmı ama bu yüzden öğretmenlere ve derslere karşı çok ilgisizler. Geleceğe dair bir beklentileri yok bir garantilik altında yaşadıklarını biliyorlar (Ö4).”

Çocukların koruma altında olduklarının farkında olması ve geleceğinin garanti altında olduklarını bilmeleri, çocukların derslere ve öğretmenlere karşı ilgisiz davranmalarına neden olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Koruma altındaki çocukların arkalarındaki gücün farkında olması onlara olumlu değil olumsuz katkıda bulunmakta olup, gelecek ile ilgili kaygılarının olmaması, sorumluk bilincinin uyandırılmaması ve hayata dair bir planlarının olmaması çocukların amaçsız büyümelerine neden olmuştur.

“Çok zor çocuklar, çok sıkıntılar yaşıyorum. Bazen onlara nasıl davranacağımı kestiremiyorum çok ani tepkiler veriyorlar. Derslere karşı çok ilgisizler, ders yapmak istemiyorlar. Öğretmenlere karşı tutumları aynı oluyor. Sanki koruma altındaki çocukların hepsi bir bütün olarak düşünüyor” (Ö11).

Sınıf öğretmeni olan Ö11, çocukların sergiledikleri davranışlar hakkında çoğu zaman çaresiz kaldığını söylemektedir. Çocuklar birleşip öğretmen karşısında bir bütün olarak düşünmekte olup derse karşı çok ilgisizler, ilgisiz olmaları da başarısızlığa doğru yol almalarına neden olmaktadır.

“Sürekli öğretmenlerden ya da birilerinden ilgi bekliyorlar. Bekledikleri ilgiyi alamayınca tavır takınıyorlar, biraz ilgi gösterince de kontrolden çıkıyorlar. Çocuklarda orta hal durumları yok her zaman uç kısımda geziniyorlar ya küser ya da şımarır. Derslere karşı çok ilgisizler dersleri takip etmiyorlar. Çocukların hepsi derslere hiç ihtiyaçları yokmuş gibi davranıyor. Uygulamalı ve spor aktivitelerin olduğu derslere çok ilgililer.” (Ö18).

Bir başka katılımcı öğretmen ise: “Çocuklar şımarık, ben merkezli davranmalarına rağmen bana saygılılar, diğer öğretmenlere karşı da saygılı olduklarını düşünüyorum ancak derslere karşı çok ilgisizler, dersler onlar için hiçbir şey ifade etmiyor gibi tavırları takınıyorlar. Sanki okula sadece gelmek zorunda oldukları için geliyorlar. Sportif faaliyetler ve uygulamalı derslere daha çok ilgililer (Ö20).

Kültür dersleri öğretmeni olan Ö18, Ö20, çocuklar şımarıkta olsa ben merkezli de olsa öğretmenlere karşı saygılı olduklarını, ancak derslere karşı özellikle kültür derslerine karşı çok ilgisiz, uygulamalı derslere ilgilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum çocukların kültür derslerinde başarısız olmalarına neden olmaktadır.

Bu alt tema incelendiğinde ortaya çıkan bulgular özetlenecek olursa; Öğretmenlere yöneltilen sorularda koruma altındaki çocukların hepsi öğretmenlere, okul idaresine, temizlikçiye ve okulun diğer personellerine karşı saygılı oldukları, okul idaresini otoriter güç olarak gördükleri sonucuna varılmıştır. Derslerde ise; çocukların kültür derslerine çok ilgisiz oldukları, hayatlarının garanti altında olduğunun verdiği rahatlık ile kültür derslerine ihtiyaçlarının olmadığı, kültür derslerine ve öğretmenlerine karşı çok ilgisiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek dersi öğretmenlerinin verdiği ortak cevaplara bakıldığında ise kültür dersi öğretmenlerinin yaşadığı sorunun bir benzerini yaşadıkları derslerinin uygulamalı olması az da olsa ilgiyi arttırırsa da dersi vakit geçirme aracı olarak gördükleri için meslek derslerinde de başarıya ulaşılmadığı sonucuna varılmıştır. Farklı olarak tüm çocuklar gibi koruma altındaki çocukların da sportif aktivite, uygulamalı (beden eğitimi, resim, müzik gibi) derslere ilgilerinin olduğu, fakat bu derslerde ise sadece yeteneği olanın ilgilendiği, yeteneği olmayanların da dersten sıkıldığı, ayrıca yeteneği olan öğrencilerin de yönlendirme ve değerlendirmede zorlanıldığı sonucuna varılmıştır.

4.4. Koruma Altındaki Çocukların Dış Etkiler Sonucundaki Duygu Değişimleri

Çalışmanın bu bölümünde; koruma altındaki çocukların dış etkiler sonucunda nasıl duygular (duygusal, sinirli, düşünceli) yaşadıklarını öğrenmek için katılımcılara, koruma altındaki çocuklar herhangi bir olay yaşadıklarında nasıl tepkiler veriyorlar, hangi davranışları sergiliyorlar soruları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda alt temalar oluşturularak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

Koruma altındaki çocuklar çok duygusal oluyorlar. Herhangi bir olay karşısında ani tepkiler vererek çeşitli ruh haline bürünenler var. Bördükleri ruh halini çeşitli yollar ve duygular ile ifade eden

çocukları Ö3 duygularını şiir, yazı ve kompozisyon yaparak ifade ettiklerini belirtmiştir. Çocukların bu yazı türlerini seçmeleri duygusal olduklarını ortaya koymuştur. “Çok fazla duygusal, özellikle kızlar daha fazla duygusal, herhangi bir olay karşısında çok ani tepkiler veriyorlar. Yaşadıklarından dolayı şiir, kompozisyonlar yazanlar var, şiiri duygu aracı olarak kullanıyorlar var.” (Ö3).

“Sınıfta, okulda ya da okul bahçesinde yaşanan bir olay karşısında çok çabuk sinirleniyorlar. Yaşanan olayları sinirleri ile bastırmak istiyorlar. Bu sinirli hallerini bize karşı çok kullanıyorlar (Ö4).” “Diğer çocuklara göre yaşanan olaylara yaklaşımları çok farkı oluyor, çabuk sinirlenirler, tavır takınırlar olaylar karşısında çok fevri davranıyorlar. Çoğu düşünmeden hareket ediyor (Ö8).” “Bu çocuklar yaşana olaylar karşısında çok beklenmedik tepkiler verebiliyorlar, olayları abartmalarını çok fazla yaşamaktayız, rutin yaşanan olayları, diğer çocukların yaşadıkları bir olayı (düşme, incinme) gibi gereğinden fazla abartıyorlar (Ö16).”

Koruma altında olan çocukların yaşamış oldukları dezavantaj durumlarının onların davranışına yansımaları yaşanan olaylara ani çıkışlar yaparak bastırdıkları ulaşan bulgular arasındadır. Bu durum çocukların çevrelerine karşı sinirli olduklarına sebep olmuştur.

“Koruma altındaki çocukların çoğu zaman derslerde dalıp gittiklerini görüyorum. Gözler derin derin rüyalara dalmış kafasında hayaller ile bedenlen sınıfta ruhen rüyalarda olduğunu fark ediyorum (Ö13).” “Koruma altındaki çocukları okula, derse karşı konsantrasyonları çok zayıf sürekli düşünceli ve dalgın görüyorum. Bazen oyunlara bile adapte olamıyorlar. Yapılan bazı oyunları anne ve babaları ile oynak istedikleri düşüncesine kapılıyorlar (Ö25).”

Koruma altındaki çocuklara kendi iradeleri dışında sunulan, içinde buldukları durumun duygularına nasıl yansımaları bulgular arasında değişkenlik göstermektedir. Çocukların çoğu yaşanan bir olay karşısında çok ani tepkiler verdikleri, ani çıkışlarda buldukları, çok çabuk sinirlendikleri, yaşanan olayları sinirli halleri ile bastırdıkları görülmektedir. Bu durum çocuklara, çocukların çevreleri ile olan ilişkilerine zarar vermektedir. Ayrıca çocukların bazıları da sinirli tavırları dışında olaylara karşı çok duygusal davrandıkları, duygularını coşkulu bir şekilde çeşitli yazı türleri ile yansıttıkları ulaşılan bulgular arasındadır. Bazı çocuklarında çok düşünceli, sürekli daldıkları, derslere, okula hatta oyuna adapte olamadıkları ortaya çıkmıştır. Dezavantajlı konumda olan koruma altındaki çocukların yaşamış oldukları duygu yoğunluğunun değişkenliği çocukların çevreleri ile olan ilişkilerine, kurmuş oldukları arkadaşlıklarına ve akademik başarılarına olumsuz etki ettiği de bulgulanmıştır.

4.5. Koruma Altındaki Çocukların Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler

Çalışmanın bu aşamasında koruma altındaki çocukların akademik başarısını etkileyen en önemli faktörlerin aile mi? ortam mı? öğretmen mi? olduğunu saptamak için öğretmenlere “Size göre koruma altındaki çocukların akademik başarısını etkileyen en önemli faktörler nelerdir” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda oluşturulan alt temaların bulguları aşağıda belirtilmiştir:

Koruma altındaki çocukların akademik başarısını etkileyen faktörlerin başında ortam gelmektedir. Koruma altındaki çocuklar buldukları ortamda her gün değişik personelin olmasından dolayı bunu fırsat olarak kullandıkları görülmüştür. Ayrıca aynı ortamı paylaşan arkadaşlarından olumlu ya da olumsuz etkilenmektedirler. Aynı ortamda kalan öğrencilerin birbirinden etkilenip çok başarılı

oldukları gibi, aynı ortamda kalıp birbirinden olumsuz etkilenip başarısız olan öğrencilerin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

“Akademik başarıyı etkileyen en önemli faktör ortamdır. Buldukları ortamın fiziksel şartları çok iyi olsa bile duygusal olarak bir açıkları olduğu için duygusal yoğunluktan ya da duygusal boşluktan kendilerini derslerine veremiyorlar. (Ö1).”

Bir sıralama yapılacak olunursa, sırası ile ortam, aile, öğretmen akademik başarıyı etkileyen faktörler arasındadır. Ancak tüm bunların yanında çocukların hedefinin olmaması da başarıyı etkileyen faktörler arasındadır (Ö4). “Bu tür çocuklar okul ve ortamı kullanarak kendilerini derslerine veremiyorlar. Buldukları ortamın onları dezavantajlı konuma düşürdüğü bilincinde oldukları için kendilerini derslerine veremiyorlar. Bu durumda akademik başarıyı olumsuz etkilemektedir (Ö8)”. Çocukların ortamı akademik başarıyı etkileyen en önemli faktördür. Buldukları ortamda en ufak bir olumsuzluğu bile fırsata çevirip kullanabiliyorlar. Aynı ortamda olanlar birbirlerini etkiliyorlar. Bu etkinin sonucu olumlu da olabiliyor olumsuz da olabiliyor. Buldukları ortamın tüm fiziki şartlarını bir kenara bırakıp sadece neden o ortamda olduklarını düşünüyorlar. Bu da onları başarısızlığa sürüklüyor (Ö16,17, 19, 21). “Çocukların başarısını buldukları ortam çok etkilemektedir. Her gün değişik personelin muhatap olduğunu fırsat bilip kullanabiliyor. Ya da aynı ortamda olan arkadaşından etkilenip arkadaşının ilgi alanına kayabiliyor. Arkadaşı için olumlu olan ilgi alanı onun için olumsuz olabiliyor. Bu durumda çocuğun yeteneğinin ve ilgisinin olmadığı bir alana kaymasına ve başarısızlığına sebep olmaktadır (Ö25).”

“Bir sıralama yapacak olursak aile, ortam, öğretmen çocukların başarısını etkileyen faktörlerdendir. Başlarında aile gibi otoriter bir güç olmadığı için ve aile sevgisi ile sıcaklığından yoksun oldukları için derslerinde gereken başarıyı göstermemektedirler (Ö2).”

Çocukların aileleri olan görüşmeleri olumlu ya da olumsuz olabiliyor. Çocuk ailesi ile görüşünceye kadar akademik başarı çok iyi, aile ile görüşüştükten sonra başarısı düşebiliyor. Bu durum tam tersi de olabiliyor (Ö5), (Ö14). “Öğrencilerin başarısını etkileyen en önemli faktör ailedir. Ailelerine olan özelemleri hayatlarında yaşanan her şeyin önüne set çekmektedir. Sadece ailesi ile yapamadıkları aklında kalıyor. Belki babası ile yapacağı bir gezi, ailesi ile yapacağı bir etkinlik bunlar çok basit şeyler ama böyle çocuklar için çok büyük olumsuzluk bu olumsuzluklar başarıyı doğrudan etkilemektedir (Ö22, Ö23).”

Koruma altındaki çocukların akademik başarısını etkileyen faktörlerden biri de aile olmuştur. Aile sevgisi, sıcaklığı ve aile otoritesinin olmaması akademik başarı üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Koruma altındaki çocukların aileleri ile olan görüşmeleri de çocukların başarısını etkileyen bir başka faktör olmuştur. Koruma altındaki çocuğun ailesi ile olan görüşmesi gerçekleşene kadar başarısı çok iyi olduğu, görüşme sonrası başarısının düştüğü gibi, aile görüşmesi olana kadar başarının çok düşük olduğu ailesi ile görüşüştükten sonra başarısının yükseldiği ulaşılan bulgulardandır.

Öğretmen, aile, ortam hepsi iç içe başarıyı etkilemektedir. Ama öğretmenin durumu, öğrenciyi yaklaşımı bazen öğrenciyi etkilediği için öğretmen başarıyı etkileyen faktörlerin başında gelir (Ö7). “Koruma altındaki çocukların başarısını etkileyen faktörlerin başında öğretmen gelir. Öğretmenin duruşu, tavrı, yaklaşımı, dersi anlatma şekli çocukları çok etkilemektedir. Öğretmen çocukların gönlünü kazanmış ise çocuklarda öğretmeni benimsemiş ise başarı kaçınılmaz olur (Ö18).”

Koruma altındaki çocukların akademik başarısını ortam, aile,

öğretmen faktörleri etkilemektedir. Fakat araştırmaya katılım sağlayan 25 öğretmenden 12 öğretmen akademik başarıyı etkileyen en önemli faktörün ortam olduğunu belirtmiştir. Ortamın çocukları olumlu ve olumsuz yönde etkileyen etkenlerin başında geldiği öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda ulaşılan bulgulardan. Buldukları ortamda her gün farklı bir personelin oluşu, çocuğun bu durumu kendi lehine dönüştürmesi ile kendi başarısızlığına kapı araladığı görülmüştür. Bulduğu ortamın çocuğun başarısını etkilediği bir başka durum ise aynı ortamdaki arkadaşından etkilenmesi bulgusudur. Koruma altındaki çocuğun aynı ortamda kalan bir arkadaşından etkilenip onun ilgi alanına, yetenek alanına kaydığı zaman kendi yetenek ve ilgi alanı bu duruma cevap vermediğinde çocuğun başarısız olduğu ulaşılan bulgular arasındadır. Bu durum kısmen çocuğun lehine olup başarısını olumlu yönde etkilediği de olabilecek durumlar arasındadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 6 öğretmenin verdiği cevaplar doğrultusunda akademik başarıyı etkileyen en önemli faktörün aile olduğu belirtilmiştir. Koruma altındaki çocukların, başlarında aile gibi otoriter bir güç olmadığından, aile sevgisinin olmadığı, anne baba figürünün eksikliği, ailesi ile kalan çocukların ailelerinden aldıkları güven ve gücün onlarda olmaması akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerin koruma altındaki çocuklara yönelik algıları ve çocukların akademik başarılarıyla ilişkisinin değerlendirilmesi çerçevesinde ele alınan bu nitel araştırmada öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar neticesinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin koruma altındaki çocukların farkındalığına bakıldığında aynı okulda uzun süre çalışmış öğretmenlerin çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları; ancak okula yeni atanmış ya da yeni gelmiş öğretmenlerin çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve yöneticilere göre, koruma altındaki çocukların korunmasında okulun mevcut rolünü yerine getirirken okul personelinin koruma altındaki çocuklarla ilgili yeterli bilgi ve donanımına sahip olmaması ve okulda koruma altındaki çocukların etiketlenmeye maruz kalması okul kaynaklı en önemli sorunlardır (Elmacı 2016:147). Öğretmenlerin koruma altındaki çocuklar hakkında bilgilerin olup olmaması okulda çalıştığı yıl oranında değişkenlik göstermiştir

Öğretmenlere yöneltilen sorularda koruma altındaki çocukların hepsi öğretmenlere, okul idaresine, temizlikçiye ve okulun diğer personellerine karşı saygılı oldukları, okul idaresini otoriter güç olarak gördükleri sonucuna varılmıştır. Derslerde ise; koruma altındaki çocukların kültür dersleri öğretmenlerine yöneltilen sorularda çocukların kültür derslerine çok ilgisiz oldukları, hayatlarının garanti altında olduğunu verdiği rahatlık ile kültür derslerine ihtiyaçlarının olmadığı, kültür derslerine ve öğretmenlerine karşı çok ilgisiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek dersi öğretmenlerinin verdiği ortak cevaplara bakıldığında ise kültür dersleri öğretmenlerinin yaşadığı sorunun bir benzerini yaşadıkları, derslerinin uygulamalı olması az da olsa ilgiyi arttırsa da dersi vakit geçirme aracı olarak gördükleri için meslek derslerinde de başarıya ulaşılmadığı sonucuna varılmıştır. Farklı olarak tüm çocuklar gibi koruma altındaki çocukların da sportif aktivite, uygulamalı (beden eğitimi, resim, müzik gibi) derslere ilgilerinin olduğu, fakat bu derslerde ise sadece yeteneği olanın ilgilendiği, yeteneği olmayanların da dersten sıkıldığı, ayrıca yeteneği olan öğrencilerin de yönlendirilmede ve değerlendirmede zorlanıldığı sonucuna varılmıştır.

Çocukların çoğu yaşanan bir olay karşısında çok ani tepkiler

verdikleri, ani çıkışlarda buldukları, çok çabuk sinirlendikleri, yaşanan olayları sinirli halleri ile bastırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocukların bazıları da sinirli tavırları dışında olaylara karşı çok duygusal davrandıkları, duygularını coşkulu bir şekilde çeşitli yazı türleri ile yansıttıkları da ulaşılan başka bir sonuç olmuştur. Bazı çocuklarında çok düşünceli, sürekli daldıkları derslere, okula hatta oyunlara adapte olamadıkları görülmektedir.

Dezavantajlı konumda olan koruma altındaki çocukların yaşamış oldukları duygu yoğunluğunun değişkenliği çocukların çevreleri ile olan ilişkilerine, kurmuş oldukları arkadaşlıklarına ve akademik başarılarına olumsuz katkı sağladığı bulgulardan tespit edilen sonuç olmuştur. Ayrıca duygu değişimi duygusallık, sinirlilik hali kız çocuklarda daha yoğun yaşandığı tespit edilmiştir.

Koruma altındaki çocukların akademik başarısını sırası ile ortam, aile, öğretmen faktörleri etkilemiştir. Araştırmaya katılım sağlayan 25 öğretmenden 12 öğretmen akademik başarıyı etkileyen en önemli faktörün ortam olduğunu belirtmiştir. Ortamın çocukları olumlu ve olumsuz yönde etkileyen etkenlerin başında geldiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocukların buldukları ortamda her gün farklı bir personelin oluşu çocuğun bu durumu kendi lehine dönüştürmesi ile kendi başarısızlığına kapı araladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve yöneticilere göre, koruma altındaki çocukların korunmasında okulun mevcut rolünü yerine getirirken meslek elemanlarının vardiyalı çalışması ve koruma altındaki çocukların okula hazırlıklı gönderilmemesi sosyal hizmet kurumu kaynaklı en önemli sorunlardır.

Bulduğu ortamın çocuğun başarısını etkilediği başka bir durum ise; aynı ortamdaki arkadaşından etkilenmesidir. Koruma altındaki çocuğun aynı ortamda kalan bir arkadaşından etkilenip onun ilgi alanına, yetenek alanına kaydığı zaman kendi yetenek ve ilgi alanı bu duruma cevap vermediğinde çocuğun başarısız olduğu ulaşılan sonuçlardandır. Bu durum kısmen çocuğun lehine olup başarısını olumlu yönde etkilediği de olmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 6 öğretmenin verdiği cevaplar doğrultusunda akademik başarıyı etkileyen en önemli faktörün aile olduğu belirtilmiştir. Koruma altındaki çocukların, başlarında aile gibi otoriter bir güç olmadığından, aile sevgisinin olmadığı, anne baba figürünün eksikliği, ailesi ile kalan çocukların ailelerinden aldıkları güven ve gücün onlarda olmaması akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Öğretmenlerden sadece 3 katılımcı ise koruma altındaki çocukların akademik başarısını etkileyen faktörün öğretmen olduğunu belirtmiştir. Öğretmenin çocuklara karşı tavrı, davranışları, dersini sevdirmesi çocukların başarısını olumlu yönde etkilediğine ulaşılmıştır

Sonuç olarak; bu araştırma öğretmenlerin koruma altındaki çocuklara yönelik algıları ve çocukların akademik başarıları ile ilişkisi bütüncül bir çerçevede değerlendirildiğinde, koruma altında olan çocukların okudukları okullarda aynı okulda uzun süre görev yapan öğretmenlerin ve sınıf öğretmenlerinin koruma altındaki çocuklar hakkında yeterli bilgiye (kaldıkları yerler, sahip oldukları imkanlar gibi) sahip oldukları ancak aynı okullarda yeni göreve başlamış ya da yeni tayin olmuş öğretmenlerin koruma altında olan çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlere göre, okul ile sosyal hizmet kurumu arasındaki iş birliği yeterli düzeyde değildir. Bunun en önemli nedeni kurumlar arasında iş birliğini sağlayacak bir iletişimin bulunmamasıdır. Koruma altındaki çocukların koruma altına alınma nedenlerinin paylaşılması da iş birliğini engelleyen bir diğer önemli nedendir. Koruma altında olan çocukların okul idaresini kendi üstlerinde güç olarak gördükleri, öğretmenlere ve okuldaki diğer personellere karşı

saygılı oldukları, ahlak ve davranışlarında göze batan bir sıkıntılarının olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak çocukların bu durumları dersler ile aynı sonucu vermediği; derslere karşı ilgisiz oldukları, onları koruyan bir gücün olduğu, geleceklarının garanti altında olduğunu düşündükleri için derslere gereken önemi vermedikleri, özellikle kültür derslerine ihtiyaçlarının olmadığını düşündükleri için akademik başarıları standartların altında olduğu sonucuna varılmıştır. Meslek derslerine olan ilgileri de, zaman geçirme amaçlı olduğu gereken başarının meslek derslerinde de sağlanmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Koruma altındaki çocukların başarısını etkileyen faktörlere bakıldığında koruma altındaki çocukların buldukları ortamı kullandıkları, her gün başka bir personelin görevde olduğunu fırsat olarak değerlendirdikleri için ders ve ödev takiplerini düzgün yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aynı ortamda olan arkadaşlarından etkilenip onların ilgi alanına kaydıkları ve bu ilgi alanının belirli bir süreden sonra kendi ilgi alanına uymadığı için başarısız olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum bazen çocuk lehine de olduğu da ulaşılan sonuçlardandır.

Koruma altındaki çocukların başarısını etkileyen faktörlerden biri de öğretmendir. Öğretmen kendi dersini sevdirirse, öğrenci öğretmen ilişkisini sağlam bir zemine oturtursa başarı kaçınılmaz olacaktır sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda şunlar önerilebilir:

1- Koruma altında olan çocukların okudukları okullarda görev yapan ve okula görevlendirilmesi yeni yapılan öğretmenlerin farkındalığını geliştirmek için, çocuklar hakkında bilgi verilmelidir. Çocuklara yönelik hizmet veren kuruluşlarda görevli personeller belirli periyotlar ile okulları ziyaret etmeli ve öğretmenler bilgilendirilmelidir.

2- Millî Eğitim Bakanlığının geliştireceği politika doğrultusunda koruma altında olan çocukların okudukları okullarda en az bir sosyal hizmet uzmanının olması gerekmektedir. Buna yönelik "Okul sosyal hizmet uzmanlığı" için istihdam imkânı oluşturulmalıdır.

3- Öğretmen adaylarına koruma altında olan çocuklar hakkında eğitimler ders müfredatına alınmalı, öğretmenlere koruma altında olan çocuklar ile ilgili hizmet içi eğitimler ile devam ettirilmelidir. Koruma altında olan çocukların okudukları okullarda hizmet içi eğitimler daha sık periyotlar ile yapılmalıdır.

4- Koruma altında olan çocuklara duygularını kontrol etme, yaşanan olumsuz olaylar karşısında sorunla baş etme, kendine hakim olma gibi psikolojik eğitimler ve destekler verilmelidir.

5- Koruma altında olan çocuklara sosyal çevre, arkadaşlık edinme, kurum dışında yaşamın nasıl olduğu, hayatta karşılaşılabilecek zorlukların neler olduğu hakkında bilgi içerikli eğitimler daha sık verilmelidir. Ayrıca koruma altında olan çocuklara kurum dışında sosyal çevre ile ilişkisinin geliştirilmesine kontroller altında geliştirilmelidir.

6- Sosyal servis personelleri ile okuldaki öğretmenler koordineli bir şekilde çalışmalı ve çocukların ilgi alanına, yeteneğine göre yönlendirilmeler yapmalı ve yeteneklerini geliştirmeye olanak sağlamalıdır.

7- Koruma altında olan çocuklar ilköğretimde takip altına alınmalı ve çocukların ilgi alanı ve yeteneklerine göre yönlendirilmeler yapılmalı, çocuklara yeteneklerine göre okullarda eğitim alma olanağı sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akyüz, E. (2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Balım, A. (2018). Göçte Kadın Deneyimi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Browne, K. (2008). Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Konusunda Dünya Sağlık Örgütü Tarafından Yürütülen Bilgilendirme ve Eğitim Paketi. Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları (s. 251-257). Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2007). İyi Düşün Doğru Karar Ver. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Elmacı, D. (2016). Koruma altındaki çocukların korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmenlerin, yöneticilerin ve alandaki uzmanların görüşleri. Ankara: Ankara üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü. Doktora tezi.
- İnan, A. N. (1970). Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Korunmaya Muhtaç Çocuklar. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Karataş, Z. (2015) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi Cilt 1, Sayı 1
- Konaç, E. (1989). Türk Hukuk Sisteminde Çocuğun Korunması, Türkiye'de Çocuğun Durumu, 1990'ların Çocuk Politikası Kongresi. Ankara: DPT-UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayınları.
- Neuman, W. L. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II. Cilt (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası.
- Özkan, Z. (2006). Mutluluk ve Başarı Yolları. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Şimşek, Z. ve diğer, (2008). "Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma" Türk Psikiyatri Dergisi, (19) 3, 235-246.
- Tezcan, M. (1992). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uluğtekin, S. (1996). Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları. Ankara: Bizim
- Yavuzer, H. (1993). Anne-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E. (2013). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & ŞİMŞEK, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. Resmî Gazete: Tarih: 15/7/2005 Sayı: 25876.
- 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu. Resmî Gazete: Tarih: 27/5/1983, Sayı: 18059.
- Türk Medeni Kanunu: Resmî Gazete, 8/12/2001, Sayı:24607.